

INTERPRETÁCIA ETIKY V RÁMCI VZDELÁVANIA TLMOČNÍKOV**INTERPRETATION OF ETHICS IN THE EDUCATION OF INTERPRETERS***JOZEF ŠTEFČÍK***Abstrakt**

Príspevok sa zaoberá témou tlmočnickej etiky v zmysle profesionálneho tlmočenia a súvisiacimi požiadavkami a očakávaniami tlmočnickej prípravy. Prostredníctvom etických kódexov a príkladov demonštrujeme, ako sa etické kritériá používajú alebo by sa mali používať v rôznych typoch tlmočenia. Na tento účel prináša článok návrhy, ako by sa mali interpretovať etické zásady, aby sa mohli primerane uplatňovať vo vzdelávaní tlmočníkov.

Kľúčové slová: etika, tlmočenie, praktická príprava, tlmočníci.

Abstract

The paper deals with the topic of ethics in terms of professional interpreting and the related requirements and expectations of interpreting training. Various codes of ethics and examples show how ethical criteria are used or should be used in different types of interpreting settings. For this purpose, proposals are made on how ethical principles should be interpreted so that they can be applied appropriately in the interpreters' training.

Keywords: ethics, interpreting, training, interpreters.

Úvod

Etika tlmočenia priamo súvisí s translačným myslením. Existujú aj teórie, ktoré tvrdia, že informačný obsah komunikátu je determinovaný jeho účelom použitia komunikačnou situáciou a že tlmočník či prekladateľ nesmie žiaden text voľne interpretovať. Prekladatelia si preto neustále kladú legitímnu otázku, či existujú obmedzenia v súvislosti s jazykovým transferom, resp. do akej miery prekladateľ smie zasiahnuť do pôvodného textu.

Etika, grécka ἠθική, „etické porozumenie“, od ēthos „charakter“ patrí pôvodne do filozofie a zaoberá sa ľudskou činnosťou. Keďže tento pojem sa interpretuje veľmi široko aj z dôvodov neustáleho vývoja spoločnosti, použiť by sme mohli všeobecnú definíciu, ktorá sa dotýka hodnôt, dôvery a noriem. Definíciu nájdeme aj napr. v online slovníku Cambridge Lexicon (2020) : „the set of beliefs, ideas, etc. about the social behavior and relationships of a person or group“. Etiku je preto potrebné vnímať ako celoživotný proces učenia sa vnímať morálne a nemorálne správanie, ako aj neustáleho zlepšovania našich činov. Z praktického hľadiska ide o zavádzanie etických rozhodnutí do praxe, pričom etický úsudok sa považuje za najväčšie dobro.

Etika v translatológii

Teória tlmočenia a prekladu vychádza dvoch prístupov, ktoré sú definované v rámci translatologickej kompetencie nasledovne:

- a) vernosť transferu, ktorá je zameraná na ekvivalenciu,
- b) orientácia na príjemcu, ktorá vychádza z účelu (skoposu) translátu.

Na druhej strane je v translatológii etika považovaná za súčet pravidiel správania, vzorcov očakávaní a noriem, ktoré A. Pym označuje ako deontológiu – „*deontology = best practice in the profession*“ (Pym, 2012,). Toto označenie môžeme interpretovať ako profesionálny etický kódex, ktorý má byť uplatňovaný v praxi. Mona Baker tento pojem považuje za „*etiku vnímanú ako*

súbor objektívnych pravidiel alebo povinností, ktoré rozhodujú o etickom správaní bez ohľadu na ich následky“ (Baker, 2011. Preklad: J. S.).

Etika sa často stotožňuje s morálkou. Morálku treba chápať v zmysle každodenných individuálnych rozhodnutí, podľa ktorých sa etika môže javiť ako vágny termín – na jednej strane ju vnímame cez profesionálne aspekty prekladateľskej činnosti (normy, právne povinnosti, kódexy ...) a na druhej strane ako subjektívne individuálne postoje jednotlivca – jazykového sprostredkovateľa. Morálne normy sú ale vo všeobecnosti formované kultúrnymi hodnotami a očakávaniami.

Vývoj konceptu etiky v translatológii

Translatológia získala v 20. storočí výrazný profesionálno-odborný profil, čo sa jasne prejavilo v teoreticky definovaných eticko-hodnotových postojoch. Existovali však rôzne etické prístupy. Jedným z prvých prác venovaných etike v translatológii bol Antoine Berman (*L'épreuve de l'étranger: Culture et traduction dans l'Allemagne romantique*). Vyhlásenie A. Pyma o novej ére vo svetovej politike zvýšilo povedomie o dôležitosti etiky prekladateľov, tlmočníkov a akademikov (2001 – 2012). Okrem toho, Venuti (1995) sa zaoberal aj myšlienkami etiky v preklade. Venoval sa prekladateľským stratégiám a technikám, ktoré ovplyvňujú presnosť, plynulosť a transparentnosť textu, pričom zdôrazňuje rozdiely medzi cieľovým jazykom a kultúrou. V súhrne možno povedať, že etické rozhodnutia sú založené na formách racionality, ktoré sú vo svojej podstate subjektívne.

Profesionálna etika má v Európe dlhú históriu, o ktorej sa postupne a okrajovo začalo diskutovať v 18. a 19. storočí. V 20. storočí začali byť tlmočnicko-prekladateľské služby výrazne profesionalizované, na základe čoho boli zostavené desiatky eticko-profesionálnych kódexov. Medzinárodná organizácia UNESCO prijala v roku 1976 prvý samostatný dokument venovaný právnej ochrane prekladateľov a posilneniu ich statusu, s názvom „Odporúčanie z Nairobi“ (Nairobi Recommendation). Výsledkom tohto prvého dokumentu bolo, že mnohé národné inštitúcie a prekladateľské organizácie začali vytvárať svoje vlastné etické kódexy.

Etické kódexy prekladateľských a tlmočnických organizácií sú založené na zásadách grécko-rímskej filozofie a kresťanskej morálky. Za prvý dokument, ktorý sa aspoň čiastočne zaoberá problematikou profesionálnej etiky prekladateľov a tlmočníkov na medzinárodnej úrovni, sa považuje „Charta prekladateľa“ (The Translator's Charter), ktorá bola schválená počas IV. Svetového kongresu Medzinárodnej asociácie prekladateľov FIT v Dubrovniku v roku 1963. Prvá časť sa týka všeobecných povinností prekladateľa, ako je stupeň aktuálnosti prekladu, zachovanie mlčanlivosti alebo zneužitie informácií. Charta sa stala nevyhnutným nástrojom pre budúce medzinárodné a národné dokumenty. Na základe aktivít Medzinárodnej federácie prekladateľov FIT, svetová organizácia UNESCO prijala „Dokument z Nairobi“ o právnej ochrane prekladateľov a prekladov, ako aj praktické nástroje na zlepšenie postavenia a profesionálneho statusu prekladateľov. V ňom objasňuje špecifiká práce prekladateľov a potrebu zlepšiť ich sociálne postavenie. Dokument sa týka ochrany autorských práv, práva na odmenu, ale aj niektorých etických zásad, napríklad mlčanlivosti a pod. Dokument z Nairobi je aplikovateľný na všetky členské štáty OSN.

V roku 2009 boli v rámci prekladateľskej asociácie FIT Europe prijaté všeobecné predpisy. Tie obsahujú časti týkajúce sa profesionálnej etiky (ako napríklad spoľahlivosť, nestrannosť, zachovanie profesionálneho tajomstva napr. aj otázky odmeňovania). Ďalším veľmi dôležitým dokumentom je Kódex profesionálnej etiky, ktorý prijala organizácia zastupujúca profesionálnych konferenčných tlmočníkov na celom svete – Medzinárodná asociácia konferenčných tlmočníkov – AIIC.

Bežné etické a profesionálne normy

Popri medzinárodných normách existuje aj mnoho individuálnych noriem pre profesijné organizácie s vlastnými kódexami, ktoré vychádzajú z vyššie uvedených medzinárodných dokumentov.

Etické normy zásadne odlišujeme od prekladateľských noriem.

Základné rozlíšenie dokážeme pozorovať medzi vedomosťami a zručnosťami s dvoma základnými typmi:

1. Profesionálna etika založená na všeobecnom postavení.
2. Osobná etika založená na schémach individuálnej a subjektívnej hodnoty.

Znalosti znamenajú teoretické spracovanie nariadení, noriem a zákonov. Schopnosť na druhej strane znamená praktické využitie uvedenej teórie, ide o aplikovanie ich častí. Rozhodnutia prekladateľa o tom, čo je prijateľné a čo nie, sú založené na normách. Pokiaľ ide o prekladateľskú etiku, existuje jasná súvislosť medzi prekladateľskými štandardmi a prekladateľskou etikou, čo sa prejavuje pozitívnou reakciou prekladateľa na konkrétnu prekladateľskú situáciu a budovaním dôvery medzi zúčastnenými komunikačnými stranami, ktoré sú zapojené do prekladateľského procesu. Prekladateľské štandardy však niekedy môžu naraziť na rôzne interpretácie prekladateľskej etiky, najmä ak sa pod etikou rozumie pridržanie sa jednoznačne zdrojových textov a komunikátov.

Koncept štandardov predpokladá, že tlmočník je zapojený do rozhodovacích procesov, pretože si vyberá možnosti dané kontextom, hoci štandardy prekladu zvyčajne závisia od pozície cieľovej kultúry. Proces transferu zahŕňa dva jazyky a kultúrne tradície, takže tlmočník je konfrontovaný dvoma súborami noriem. Podľa G. Touryho štandardy usmerňujú rozhodovanie prekladateľa a určujú výsledný translát, pretože normy obmedzujú správanie tlmočníka a tiež majú vplyv na postavenie účastníkov v komunikačnom procese. Toury považuje normy za obmedzenia, ktoré determinujú správanie tlmočníka, pretože jeho konečné rozhodnutia určujú konečnú podobu komunikátov ovplyvnených prostredníctvom štandardov (Robinson, D.2003).

G. Toury (1970) bol medzi prvými, ktorý rozlišoval tri typy prekladateľských noriem: počiatočné normy, dočasné normy a prevádzkové normy. Počiatočné normy sa týkajú voľby medzi dodržiavaním noriem implementovaných v zdrojovom texte a jeho kultúre a dodržiavaním noriem bežných v cieľovom texte a jeho kultúre. Hoci sa počiatočné normy vnímajú ako základná voľba jazykového sprostredkovateľa medzi dodržiavaním noriem cieľového textu a kultúry alebo štandardov zdrojového textu a kultúry, prekladateľská prax zvyčajne uplatňuje kompromis medzi týmito dvoma extrémami. Dočasné normy sa týkajú priameho transferu, t.j. tolerancia alebo netolerancia spoločnosti voči prekladu a sú viac založené na cieľovom texte. Prevádzkové normy sa vzťahujú na rozhodnutia prijaté počas skutočného prekladateľského procesu, napr. B. Rozhodovanie o tom, ako by sa mal formulovať cieľový text, ktoré časti zdrojového textu by sa mali nahradiť, ktoré zmeny by sa mali vykonať počas prekladu atď.

A. Chesterman (Chesterman, 2001) zdokonalil Touryho myšlienku noriem tak, že začal rozlišovať medzi profesionálnymi a očakávanými normami (professional v.s. expectancy norms). Odborné normy by sa podľa jeho tézy mohli interpretovať ako „výsledok kvalifikovaného profesionálneho správania, určujúce uznávané metódy a stratégie prekladateľsko-tlmočnickeho procesu“. Štandardy očakávania stanovujú samotní príjemcovia prekladu a tlmočenia. Príjemcovia majú určité očakávania týkajúce sa prekladateľských produktov. Dá sa preto povedať, že pri výbere vhodného správania tlmočníka v určitej komunite existuje súvislosť medzi normami a etickým zdôvodnením.

Tlmočníci sa musia riadiť konkrétnymi požiadavkami zadávateľov a špecifickými preferenciami, ale vždy v rámci akceptovateľných štandardov. Existujú však niektoré formy tlmočenia, v ktorých sú normy špecifikované oveľa rigoróznejšie, ako napríklad súdne tlmočenie. Súdny tlmočník zvyčajne nemá priestor nahradiť informáciu, o ktorej sa domnieva, že pre recipienta nemusí byť zrozumiteľná, pretože v cieľovej kultúre môže mať iný význam.

Dovolíme si tu preto uviesť niektoré profesionálne štandardy, z ktorých sa môže pri zostavovaní konkrétnych kódexov vychádzať:

- EN-15038 (2006): Európska norma kvality pre prekladateľské služby.
- European Master's in Translation (2009).
- ISO 18841: 2018 Interpreting service – General requirements and recommendations.
- ISO 17100: 2015 Translation services – Requirements for translation services.

Normy všeobecne vyjadrujú spoločenské vnímanie správnosti alebo adekvátnosti toho, čo príslušná komunita považuje za vhodné alebo akceptovateľné v konkrétnom spoločenstve. Niektoré z noriem sa môžu javiť prísnejšie a pevnejšie prilnuté k pravidlám, zatiaľ čo iné majú tendenciu byť interpretované voľnejšie. Normy navyše nie sú fixné, ale časom sa menia aj v dôsledku globalizácie. Každé jedno rozhodnutie v tlmočnickom procese podlieha aktuálnym štandardom, ktoré určujú vzťah medzi zdrojovým a cieľovým komunikátom.

Zodpovednosť jednotlivca a význam dodržiavania etiky

Praktické aplikovanie etických prístupov prináša svoje špecifiká práve v tom, že majú nielen priamy dosah na prácu tlmočníkov, ale aj na ich celkový profesionálny status. Jazykoví mediátori pracujú so slovami a informáciami, ktoré majú široký dosah na ľudské konania, a preto sa s nimi musí zaobchádzať opatrne. Často sa jedná o dôverné informácie, ktoré by sa nemali poskytovať tretím stranám. V opačnom prípade môžu tlmočníci čeliť trestnoprávnym dôsledkom, ktoré by mohli viesť k ukončeniu ich profesionálnej kariéry. Existujú tri hlavné oblasti etiky:

1. Povinnosti a očakávania

Vernosť a presnosť tlmočenia. Jazykoví sprostredkovatelia nemôžu svojvoľne meniť ani upravovať obsah informácií. Tlmočníci sú zodpovední za kvalitu a úplnosť transferovaného diskurzu.

Rovnako sem patrí utajenie dôverných informácií, neustrannosť a zabránenie nekalej súťaži. Vyžaduje sa tiež prijímať iba také zadania, na ktoré majú tlmočníci požadovanú kvalifikáciu a znalosti. Musia konať svedomito a nezverejňovať a neposúvať tretím stranám žiadne informácie získané počas tlmočenia. Tlmočníci nemôžu tlmočiť v situáciách, v ktorých sú priamo zainteresovaní oni sami alebo ich príbuzní.

2. Práva

Jazykoví mediátori a poskytovatelia jazykových služieb majú nielen povinnosti, ktoré sú v súlade so spoločenskými a profesionálnymi podmienkami, ale aj práva, vďaka ktorým sa z nich stávajú autonómni poskytovatelia jazykových služieb. Od jazykových odborníkov sa tiež očakáva, že veľmi dobre poznajú svoje práva a svoj profesionálny status. Tieto znalosti pomáhajú nielen im samotným, ale aj všetkým ostatným, ktorí využívajú ich služby. Vzájomne požadovanú spoluprácu môžu viesť iba jasne definované štandardy, ktoré sa týkajú primeranej odmeny alebo pracovných podmienok.

3. Dôsledky

Rešpektovanie prípadne nerešpektovanie vyššie uvedených princípov z dlhodobého hľadiska vedie k právnym, ekonomickým, materiálnym a psychologickým dopadom na celú profesionálnu činnosť tlmočníkov či prekladateľov. Objavuje sa tu však relevantná otázka: Ako je možné predvídať etické riziká do takej miery, aby sa im dalo dostatočne predchádzať? V praxi sa zvyčajne vyžadujú kvalifikovaní tlmočníci s praxou. Problém je však v tom, že mladí absolventi nemajú príslušné skúsenosti súvisiace s požiadavkou dostatočnej praxe. Keďže na vzdelávacích inštitúciách sa etické koncepcie preberajú len okrajovo, potenciálni klienti sú vystavení riziku najmania ľudí, ktorí môžu zlyhať v ťažkých situáciách. Toto nebezpečenstvo sa však dá čiastočne eliminovať pomocou dlhodobých a cielených vzdelávacích stratégií.

Kde a ako sa tlmočnická etika môže naplňať?

Tlmočenie je široký pojem, ktorý by sa v záujme profesionalizácie a aplikácie etiky mal explikovať v rôznych kontextoch. Obraz etických konaní je vyjadrený vo viacerých kódexoch a grafoch. Problém je však v tom, že tlmočenie sa realizuje vo veľmi špecifických komunikačných udalostiach. Jeho stratégia je potom v každej situácii iná, pretože si vyžaduje znalosť podmienok zadávateľov s ohľadom na variabilné komunikačné situácie.

Doleuvedené príklady, ktoré sme zhrnuli na základe niekoľkoročného pozorovania (Tabuľka 1) sú iba malou časťou širokého spektra možných problémov pri tlmočení. Preto je potrebné analyzovať etické kódexy a podrobnejšie sa venovať ich interpretácii. Prax ukazuje obrovský rozdiel medzi teoreticko-formálnou a praxou súčasnou praxou.

Tabuľka 1 Charakteristika tlmočnických udalostí z pohľadu etiky

Tlmočnická udalosť	Charakteristika etického problému
Tlmočenie pre súdy a orgány verejnej moci	celý informačný obsah sa zaznamenáva písomne
Tlmočenie pre médiá	informačný obsah sa transferuje veľkej skupine recipientov a nie je možnosť spätnej opravy
Konferencie a obchodné rokovania	zásady nestrannosti, tlmočník nemôže pracovať pre žiadnu zo zúčastnených strán.
Diplomatické tlmočenie	tlmočníci musia dodržiavať diplomatický protokol
Tlmočenie v zdravotníckych zariadeniach	potrebné rozlišovať, ktoré informácie sú dôverné pre pacienta a ktoré pre lekára.
Tlmočenie v teréne	flexibilné prispôbenie sa podmienkam externého prostredia, napr. počasiu, továrni, ulici, a pod
Online tlmočenie/Telekonferencie	zaznamenávanie a úpravu audio-vizuálneho obsahu

Uvedené členenie tlmočnických udalostí poukazuje jednak na výrazne špecializovanú a širokospektrálnu oblasť realizovanie bilingválneho ústneho transferu v diferencovaných podmienkach, a na druhej strane na problém praktickej prípravy budúcich tlmočníkov, ktorá sa spravidla neuskutočňuje podľa horeuvedenej žánrovej kategorizácie. Práve tu sa otvára otázka vhodného prepojenia teoretických vedomostí s konkrétnymi problémovými oblasťami v praxi, s ktorými študenti nebývajú často konfrontovaní, možno azda na niekoľko výnimiek v rámci povinnej alebo dobrovoľnej praxe počas štúdia. Z pedagogického hľadiska je však evidentné, že samotné poznanie predpisov, ako deklaratívnych vedomostí bez priamej zážitkovej skúsenosti, známej ako procedurálne vedomosti nemáva želateľný účinok. Napriek existencii početného množstva predpisov, stanov a kódexov nevieme predvídať, ako by ich v praxi uplatnili tlmočníci, či už začínajúci alebo skúsenejší.

Na čo slúžia etické kódexy?

Etické kódexy sú oficiálne dokumenty, ktoré zverejňujú asociácie, ako napr. Česká tlmočnická komora, Slovenská asociácia prekladateľov a tlmočníkov (SAPT) a mnohé ďalšie

odborné združenia a agentúry. Nielen ich porozumenie, ale aj správna interpretácia býva pre ich aplikovanie rozhodujúca.

Profesionálny tlmočník je osoba, ktorá transferuje dôležité posolstvá zo zdrojového jazyka do cieľového jazyka. Je mostom medzi poslucháčom a jeho dvoma jazykmi a kultúrami. Nevysvetľuje, nepridáva ani nič neodstraňuje. Verne interpretuje výraz a nemení význam ani obsah správy. Tlmočník sa nesmie snažiť aktívne zasahovať a ovplyvňovať komunikáciu. Práve preto je etické kódexy možné vnímať jednak ako ochranné zdroje samotného tlmočníka, ale zároveň aj ako informačné zdroje pre jeho klientov.

Odporúčania pre oblasť vzdelávania tlmočníkov

Predmet etika sa vyučuje na niekoľkých univerzitách aj v rámci translatologického štúdia. Môže byť študentom sprostredkovaná ako samostatná disciplína na prednáškach alebo seminároch alebo môže byť ilustrovaná autentickými prípadovými situáciami. Pre lepšie pochopenie pojmu etika a jeho použitie v konkrétnych komunikačných udalostiach je potrebný plánovaný postup zhmotnenia abstraktných teoretických a písomne fixovaných štandardov, noriem a kódexov. Tento proces sa potom môže začleniť do edukačného procesu ako čiastkový prvok celku. Dôvod je ten, že etika akejkoľvek odbornej oblasti sa nemôže obmedzovať na statické penzum poznania a vedomostí, ale skôr na dynamicko-konstruktívny rozhodovací model procedurálnych zručností, ktoré sa zlepšujú prostredníctvom priamej interaktívnej komunikácie. V pedagogickej praxi sa tieto modely môžu realizovať napr. zaangažovaním skúsených tlmočníkov alebo iných odborníkov do vzdelávacieho procesu v priamom kontakte alebo prostredníctvom telekonferencií. Takéto modely sa veľmi ľahko dajú implementovať do vzdelávacích modulov v rámci disciplín translatologických študijných programov a opierať sa pritom o nasledovné učebné stratégie:

1. Kladenie otázok praktizujúcim tlmočníkom
2. Diskutovanie so spolužiakmi a vyučujúcimi na seminároch.
3. Analýzy prostredníctvom dôkazných materiálov reálne tlmočnickej udalosti.
4. Aktívne zapájanie a prijímanie tlmočnických úloh počas štúdia v rámci praxe.
5. Aktívne účasti na verejných diskusiách a workshopoch kontinuálneho vzdelávania tlmočníkov a prekladateľov.

Existuje veľa myšlienok a tipov, ako začleniť tzv. mäkké zručnosti alebo etické a právne otázky do hodín tlmočenia. Nasledujúce koncepcie pochádzajú z niekoľkých zdrojov a autorov, ktorí sa ich pokúsili implementovať do výučby tlmočenia.

1. *Globálne simulácie*. V každej fáze a pri každom cvičení sa musia účastníci rozhodovať a naučiť sa znášať následky týchto rozhodnutí. Úlohy musia byť navrhnuté flexibilne a s otvoreným koncom.
2. *Pozorovanie* (aktívne). Študenti pozorujú celý proces tlmočenia a píšú si poznámky. Môžu prezentovať prvoplánové alebo čisto konečné riešenia, ale aj tie, ktoré sa ukázali ako nespravodlivé.
3. *Prebraté scenáre*. Od študentov sa požaduje, aby navrhli svoje vlastné skonštruované scenáre a zaujali k nim etické stanovisko.
4. *Videozáznamy* a skúsenosti z praxe ako aj ďalších odborníkov z prax sa prezentujú a kriticky reflektujú na seminároch.
5. *Rýchle otázky* v súvislosti s extrémnymi situáciami. Študenti by mali byť vyzvaní, aby robili „rýchle rozhodnutia“ v (extrémne) krízových situáciách.
6. *Otvorené otázky*. Po zadaní špecifického prípadu v tlmočení sa vyučujúci pýta, ako budú študenti postupovať. Môžu pracovať aj vo dvojiciach.

Samotní vyučujúci by sa mali v triede venovať aj svojim vlastným skúsenostiam s etikou a mali by mať možnosť študentom sa k nim vyjadriť.

Nasledujú ďalšie príklady krátkych cvičení na nácvik racionálnych úvah. Úlohou študentov je zmysluplne dopĺňať vety v zmysle etických princípov. Existuje niekoľko možností. Jednou z nich je umožniť študentom doplniť svoje úsudky v nedokončených vetách formou logických predikátov.

Príklady nedokončených viet:

1. Tlmočník, ktorý pretlmočil niečo nesprávne by mal
2. Čo by mal tlmočník robiť, ak
3. Tlmočník nesmie
4. Kto môže tlmočníka kontaktovať, ak ...
5. Ako môže tlmočník konať, ak ...
6. Tlmočníci, ktorí nerozumejú dialektu, (ne)môžu
7. Ak rečník paroduje inú osobu, tlmočník môže
8. Tlmočník môže opraviť rečníka, iba ak
9. Kontroverzný obsah sa smie tlmočiť, ak

Uvedený zoznam je len drobnou ukážkou možných formulácií, ktorých cieľom je priviesť študentov ku kritickému uvažovaniu o tlmočnickej etike. Tu je potrebné ešte dodať, že možnosti doplnenia logických predikátov je vždy viacero. Práve preto sa od vyučujúceho očakáva, že bude musieť byť odborne pripravený viesť so študentami otvorený dialóg a zvažovať aj iné okolnosti, ktoré môžu priniesť ďalšie pohľady na komplexný problém chápania tlmočnickej etiky.

Záver

Etické správanie a adekvátne riešenie problémov v zložitých situáciách si od tlmočníkov vyžaduje dlhoročné skúsenosti a ochotu neustále na sebe individuálne pracovať. Väčšie množstvo tlmočnických zadaní prináša automaticky viac skúseností, ktoré pomôžu odpovedať na ďalšie otázky zo strany budúcich tlmočníkov. Preto je dôležité položiť si otázku, čo by vo vzdelávaní a kontinuálnej príprave tlmočníkov malo zohrávať primárnu úlohu: Sú to teoretické vedomosti alebo praktické zručnosti? Na túto základnú otázku sa nedá jednoznačne odpovedať, pretože etická kompetencia je komplexná a procesne orientovaná veličina. Kľúčovou je iba diskusia založená na empirii – skúsenostiach s nekonečnými variantmi riešení. Neustále konfrontácie študentov s lektormi a ďalšími odborníkmi, s účastníkmi diskusií o problematických krokoch vo vzťahu k možným dôsledkom tvoria vedomostné schémy, ktoré, podobne ako Pandorina skrinka, otvárajú jednak konkrétny problém, ale dokonca aj poukazujú na ďalšie možné riziká. Správne predvídanie situačných modelov so znalosťami a zručnosťami prinesie potenciálnym tlmočníkom popri väčšej informovanosti aj primerané a efektívne riešenia, ktoré môžu viesť k požadovanej transparentnosti, dôvere, úcte a profesionalite, ako aj vyššiemu profesionálno-spoločenskému statusu tlmočníkov.

Zoznam použitej literatúry

- BAKER, M., SALDANHA, G. 2011. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies: Second Edition*. Abingdon: Routledge. 704 p.
- CHESTERMAN, A. 2001. *Proposal for a Hieronymic Oath*. In: *The Translator*. [online]. 2001, vol. 7, No. 2, pp. 139 – 154. URL.: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13556509.2001.10799097> (21.03.2020).

PYM, A. 2012. *On Translator Ethics: Principles for Mediation Between Cultures*. Amsterdam: John Benjamins. 2012. 197 s.

ROBINSON, D. 2003. *Becoming a Translator: An Introduction to the Theory and Practice of the Translation: 2nd edition*. London; New York: Routledge. 2003. 320 s. ISBN 0-415-30033-9.

VENUTI, L. 1995. *The Translator's Invisibility: A History of Translation*. London; New York: Routledge. 1995. 368 s.

FIT – Translator's Charter. Dostupné na: <https://www.fit-ift.org/translators-charter/> (21.03.2020).

European Master's in Translation-EMT. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/resources-partners/european-masters-translation-emt_en (21.03.2020).

EN-15038 (2006): Európska norma kvality pre prekladateľské služby

ISO 18841:2018 Interpreting services – General requirements and recommendations

ISO 17100: 2015 Translation services – Requirements for translation services

Recommendation on the Legal Protection of Translators and Translations and the Practical Means to improve the Status of Translators. UNESCO. Dostupné na: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13089&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (21.03.2020).

Kontakt:

Mgr. Jozef Štefčík, PhD.

Ekonomická Univerzita v Bratislave

Fakulta aplikovaných jazykov

Katedra lingvistiky a translatológie

Dolnozemska cesta 1, 852 35 Bratislava

Slovenská republika

Email: jozef.stefcik@euba.sk